

Arsmøte i
Møre og Romsdal Arbeiderparti
27.-28. februar 1988

Med forbehold om endringer
SPERRET til 27.2.88 kl 1400

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Korrigert, dvs. riktig gjengivelse.

DEN POLITISKE SITUASJONEN

Jeg vil starte med et dikt av Piet Hein:

"Pessimistene er de reneste tåper,
de tror på det motsatte av hva de håper.
Nei, de optimister som verden beror på,
er de som tør håpe på noe de tror på."

I Arbeiderpartiet har vi noe vi tror på. Vi skal kjempe for våre verdier for å nå felles mål.

Det er 660 dager siden regjeringsskiftet. I denne tiden har vi hatt en dobbelt oppgave: Å bringe landet ut av en økonomisk krise - samtidig som vi skulle snu en utvikling som gikk i gal retning - etter 5 år med borgerlig politikk.

Parallelt med dette har vi i partiet også rettet blikket framover. Gjennom Frihetsdebatten og Åpent Parti har vi reist en bred debatt om hvordan vi skal løse de nye hverdagsoppgavene og sikre de viktigste verdiene inn i 90-åras Norge.

Det gjør ikke jobbene lettere at vi har en vanskelig og uvanlig parlamentarisk situasjon i denne fire-års perioden.

Vi må søke forståelse og oppslutning om tiltak som er mer nødvendige enn populære. Vi må si nei til mye, fordi det viktigste oppgaven er å gjenskape et økonomisk grunnlag å bygge fremtiden på.

Men det er også en inspirerende oppgave fordi det stiller så store krav til nytenkning og evne til reformer, både lokalt og sentralt.

Det er en viktig oppgave, fordi vi har så viktige verdier å kjempe for. Vi har sett hvor fort de kan undergraves.

Vi har sterke krefter mot oss. Det er altfor lett å spille på særinteresser og enkeltsaker, og stimulere til en almen ansvarsfraskrivelse uten å bli stilt til ansvar for et regnestykke som går opp. Nå som før er det Arbeiderpartiets oppgave å være motkraft mot et samfunn der egeninteresser og særinteresser får dominere.

Det betyr bare at vår felles oppgave er desto viktigere. At vi må greie jobben å være enda bedre veivisere. Og den jobben, kan vi bare greie sammen.

La oss ikke glemme hva som var situasjonen da det igjen ble Arbeiderpartiets oppgave å bringe landet ut av en økonomisk krise:

I fem år hadde den borgerlige regjeringen og et borgerlig flertall stått for andre prioriteringer. Økt privat forbruk og privat sektor ble prioritert, på bekostning av det generelle samfunnsansvar og utbygging av fellesgodene. Det var i disse årene mange av de gapene oppsto, som flere grupper nå kjemper for å ta igjen.

Det ble skapt større forskjeller i levekår, mellom grupper og landsdeler. Sentraliseringen økte og vi fikk en ny flyttestrøm fra distrikts-Norge. De sosiale forskjellene ble større og inntekts- og fomuesfordelingen skjevere. Fellesskap og samfunnsansvar ble svekket.

Dette utfordret et av våre aller viktigste mål: En rettferdig fordeling.

Så var det også distriktene som sa klarest fra, ved valgene i 1983 og 1985, at denne utviklingen bar galt avsted.

Det var også perioden da det - til tross for rekordstore oljeinntekter og overskudd i utenriksøkonomien - ikke ble funnet plass til en eneste sosial reform.

- Pensjonsreformen som lå klar fra vår regjering, ble trukket tilbake.

- De fant ikke plass til å øke svangerskapspermisjonene med en eneste dag.

- Barnehageutbyggingen ble halvert.
- I eldreomsorgen var utbyggingen av viktige tilbud svakere i 1985 enn i 1981, sett i forhold til antall eldre.

- Boligbyggingen sank dramatisk - og boligprisene skjøt i været. Drivkreftene var regjeringens politikk. Husbankens rolle ble redusert - mens de private bankene fikk slippe utlånene løs. Prisreguleringer og takstordninger ble fjernet uten at noe annet ble satt i stedet.

Markedskreftene ble sluppet fritt i alle deler av boligmarkedet. Arbeiderpartiet var sterkt imot den linjen som ble ført. Men hva sa folk flest? Vi må innrømme at protestene ikke var så store. De som bodde syntes nok det var fint å tjene 100 000 eller mer over natta. Men nå - når man oppdager at det er ens egne barn som skal betale regningen - kommer naturlig nok kravet om politiske tiltak.

Det er blitt nødvendig å hjelpe de unge inn på det boligmarked som markedskreftene har stengt dem ute fra.

Boligpolitikken er kanskje det område hvor vi raskest og sterkest har merket følgende av høyre-politikken. Og vi ser så klart hva den fører til: ~~De største gevinstene henter de som i utgangspunktet har det best.~~

Men - her som på andre områder - er situasjonen den at det som er gjort - ikke kan gjøres om. Dette til alvorlig ettertanke. Det koster å slippe høyrekreftene til. Det setter varig spor etter seg. De endrer hverdagens Norge.

Nå må vi over på en boligpolitikk som tar sikte på å hjelpe de som ikke har et sted å bo. Dette er en stor utfordring til oss alle, lokalt og sentralt. Det krever nye tiltak og en ny boligpolitikk. Partiets boligutvalg har levert et nyttig bidrag til den boligpolitiske debatten - som vil bli et viktige tema fram mot 1989.

I næringspolitikken ble det satset for lite på fornyelse og omstilling. Pengeflytting og spekulasjon ble oppmuntret og førte til en utvikling som man etterhvert følte uro over langt inne i finansmiljøene og høyrekreftenes egne rekker. Kredittpolitikken kom helt ut av styring.

Her ligger mye av årsakene til de problemer vi i dag sliter med. En økonomisk situasjon - som ikke skyltes forhold vi var uten herredømme over - men en følge av den politikk som var ført. Vi hadde hatt en helt uforsvarlig vekst i det private forbruket - 17% økning på to år - og mye var lånefinansiert.

Høyre - som alltid har hevdet at vi må tjene pengene før vi bruker dem, slapp løs et forbruk av penger som savner sidestykke - og som vi ikke hadde dekning for i landets produksjon.

Før 1985 hadde norske familier brukt 5-6% mindre enn det de tjente. Resten ble spart. I 1985 og 1986 ble dette forandret. Da brukte man 5% mer enn det man tjente.

Vi begynte å leve på forskudd. Vi handlet på bok - og må betale senere.

Hva betyr så denne sterke forbruksveksten i kroner og ører? Jo, at det private forbruket økte med mellom 20 og 30 milliarder kroner i året. Og det er faktisk mer enn det koster å drive hele vår grunnskole og den videregående skole. Da oljeprisene så falt vinteren 1986, var problemene ikke lenger til å skjule. Det var oppstått store gap mellom det vi tjente og det vi brukte. Det er dette vi nå må rydde opp i.

*

Vi har to hovedproblemer i norsk økonomi: Vi bruker mer enn vi har dekning for - og kostnadene ved å produsere varer og tjenester i Norge stiger mye fortere enn i andre land.

Det er dette vi må endre på. Hvis ikke vil både sysselsetting og velferd komme i alvorlig fare.

Vi har ingen muligheter til å nå fram, verken i praktisk politisk virksomhet, eller i forhold til folks forventninger og holdninger, hvis ikke denne virkeligheten blir en del av folks erkjennelse og hverdag.

Grunnleggende sett føler vi oss trygge i dette landet, og vi har vanskelig for å tro at også vi kan trues av arbeidsledighet og at velferden skal rakne.

Men sannheten er at vi gjennomsnittelig bruker en månedslønn for mye.

For problemet er ikke bare at vi har lånt oss til et forbruk vi ikke har inntekter til å bære. Det er også at vi her i landet har bevilget oss et høyere lønnsnivå enn det er grunnlag for. Vi har oppført oss som om vi er enda rikere enn vi er. Det har svekket vår konkurransevne. Norske varer er blitt for dyre og næringslivet mister markedsandeler, både på bortebane og hjemmebane. Det har skapt inflasjon og høy rente.

Det er denne onde sirkel vi nå i fellesskap må jobbe oss ut av. Hvis ikke vil både sysselsetting og velferd bli truet.

Vi er helt avhengig av å konkurrere på et verdensmarked - der våre konkurrenter har et lavere lønnsnivå og en lavere prisstigning som gjør varer og tjenester billigere.

~~Avhengigheten av verden omkring oss ble tydelig~~ demonstrert i fjor høst gjennom tilbakeslaget i internasjonal økonomi. Det ga seg uttrykk i det dramatiske fallet i aksjekursene, gjennom lavere dollarkurs og lavere oljepris. Dette rammet oss påny - og det har gjort oppgaven med å rette opp norsk økonomi vanskeligere.

Vi står overfor en enda større utfordring.

Men det betyr ikke at vi skal miste pågangsmotet og optimismen. For vi har også sett resultater av det vi har gjort. Det har vært klare forbedringer i norsk økonomi, og det er gjennomført reformer vi vet ikke ville kommet med en borgerlig regjering.

Når vi har noen motbakker, også politiske, er nok den viktigste årsak at ingen er glad for å måtte møte vanskeligheter. Særlig når det samtidig er noen som anfører at vanskelighetene ikke er der, og anviser de enkle og lettvinde svar.

Legg merke til at det ofte er de samme som for det første krever lavere rente - for det andre motsetter seg ønsket om et

moderat lønnsoppgjør - og for det tredje er sterkest i kravet om bedre og flere offentlige tjenester.

Da har ikke vi noe annet valg enn å si at dette går ikke. Summen går ikke opp. Det er ikke mulig å få både i pose og sekk. Det har aldri vært Arbeiderpartiets politikk å gi folk inntrykk av det. Vår styrke har tvert imot vært at vi har sett sammenhengen mellom produksjon og velferd. Vi har skapt verdiene før vi har brukt og fordelt dem.

Vår oppgave er å lykkes med det sosialdemokratiske partier i mange land ikke greide - å gjennomføre den nødvendige økonomiske omstilling med utgangspunkt i våre verdier.

Vi vet hva Høyre-politikken fører til. Det er den samme oppskrift andre vest-europeiske land har brukt for å møte sine problemer: En politikk som betyr sosiale nedskjæringer og stor arbeidsledighet.

Det ville gitt enda større ulikheter og veltet byrdene over på den svakeste delen av befolkningen.

Det er en slik utvikling det var og er viktig for Arbeiderpartiet å forhindre.

Da må vi ha helt klart for oss at det ikke finnes en sosialdemokratisk politikk som opphever den virkelighet landet befinner seg i: At vi bruker så mye mer enn vi skaper. Men det finnes en sosialdemokratisk politikk ut av problemene - og det er en slik linje vi har valgt.

Svak vekst internasjonalt og sterk kostnadsvekst i Norge betyr en enda vanskeligere situasjon for norsk næringsliv. Konkurransen for norske bedrifter er blitt enda hardere, både på bortebane og hjemmebane.

Men det betyr bare at det er blitt enda viktigere med fornyelse, produktivitetsvekst, sterkere innsats og nytenkning på alle plan. Det er blitt enda mer nødvendig å styre en større del av våre ressurser inn mot de konkurranseutsatte

næringene. Det er blitt enda mer nødvendig å bringe kostnadsveksten i Norge ned på samme nivå som i andre land.

Arbeidsledigheten i Vest-Europa er nå omlag 11 prosent og den vil bli høyere. Det er disse landene som også har lav pris- og kostnadsutvikling, som norsk industri må konkurrere med og hevde seg overfor om vi skal sikre sysselsettingen.

Og vi skal greie den oppgaven uten omfattende arbeidsledighet. Men vi greier det ikke uten at vi får vekst i de eksportrettede virksomheter. Vi må flytte arbeidskraft over fra bedrifter og næringer som ikke har framtidsutsikter - til bedrifter og næringer vi kan satse på og leve av i framtida.

Situasjonen er den at vi lever av råvarer og produkter som krever mye arbeidskraft. 40% av industriarbeiderne er sysselsatt i bransjer hvor det produseres for mye - og mindre enn 30% er sysselsatt i bransjer hvor markedene vokser. Vi er med andre ord store på områder hvor markedet blir mindre - og små der markedet vokser.

Og som LO og Norges Industriforbund har pekt på i sin utredning om Norge mot år 2000: ~~Det er nødvendig å øke verdi-~~skapningen i norsk industri med 50% fram mot århundreskiftet, selv om oljeinntektene øker - hvis vi skal sikre sysselsettingen og velferden.

Det er for å bidra til dette vi har satset så sterkt på å øke innsatsen i forskning og utvikling, selv om det har vært nødvendig generelt å stramme inn i økonomien.

Hvis vi ser på vår industri - i forhold til andre land - ser vi hvor liten del av industrien som i dag bygger på produkter som baserer seg på en betydelig forskningsinnsats. Og ~~det er en slik industri vi i fremtiden må leve av - fordi det~~ bare er den type produkter som kan bære det velferdsnivå vi ønsker å ha.

Regjeringen har lagt opp en bred og langsiktig strategi for å få til vekst i industri og andre konkurranseutsatte næringer. Vi må importere mindre og eksportere mer. En viktig betingelse for at vi skal få dette til, er at pris- og

kostnadsøkningen i Norge bringes ned på samme nivå som hos våre handelspartnere så snart som mulig.

Regjeringen alene kan ikke klare en slik oppgave. Det er derfor vi har lagt så stor vekt på å få til et forpliktende inntektspolitisk samarbeid. Som LOs leder Leif Haraldseth sa for et par dager siden: Det er ikke noe bedre for arbeidstakerne å få 10 prosent tillegg i lønn, dersom prisene stiger 10 prosent, sammenliknet med lønnsøkning på 5 og 5 prosent prisstigning. For norsk næringsliv, og dermed for arbeidsplassene og norsk økonomi, er en 5 prosent prisstigning langt å foretrekke.

I brev til Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening på onsdag har vi gjort rede for hva Regjeringen kan bidra med, for å legge grunnlaget for et forpliktende, inntektspolitisk samarbeid.

Under forutsetning av en lønnsvekst som ikke overstiger 5 prosent fra 1987 til 1988, regner Regjeringen med at prisstigningen fra desember 1987 til desember 1988 kan komme ned på om lag 5 prosent. Regjeringen vil både i vurderingen av økonomisk-politiske tiltak og i forhandlingene med andre organisasjoner legge avgjørende vekt på at prisstigningen ikke skal overstige dette.

Hvis organisasjonene inngår avtale om effektive tiltak for at lønnsveksten i 1988 ikke skal overstige 5 prosent og som for 1989 sikter mot lavere prisstigning og en kostnadsvekst som ikke er høyere enn hos våre handelspartnere, vil Regjeringen iverksette tiltak eller fremme forslag for Stortinget om diverse rente- og boligtiltak.

- Økning av Husbankens rammer til etableringslån, utleieboliger og den nye Husbank II-ordningen, og økte rammer for Postsparebankens ungdomslån.
- Nedsettelse av topprenten i Husbanken med 1 prosent enhet for boliger som har fått innvilget lån etter 1980.
- Avtale med kredittforetakene om førstehjemslån og lån for nye boliger av nøktern standard, med økte rammer for slike lån.
- En prosentenheter lavere rente for lån i forretnings- og sparebanker til boliger med nøktern standard som anskaffes eller er anskaffet i løpet av siste fem år.

Regjeringen er innstilt på å imøtekomme ønsket om at ordningen kan gjelde førstegangsetablering generelt.

Når det gjelder pensjonsreformen vil den ha disse hovedtrekkene:

- En ordning hvor yrkesaktive som fyller 66 år etter eget ønske kan gå av med pensjon fra 1. januar 1989 og en videre senkning til 65 år fra 1. januar 1990. Ordningen gjennomføres som ledd i en avtale.
- Den detaljerte utforming av ordningen drøftes med partene.

Regjeringen er dessuten innstilt på å fremme forslag om en ytterligere utvidelse av svangerskapspermisjonen i budsjettet for 1989.

LO og NAF har gitt uttrykk for at dette skaper grunnlag for forhandlinger, og vi håper nå at forhandlingene raskt vil føre frem til en avtale.

Fra Regjeringens side har vi under hele prosessen også hatt kontakt med de øvrige hovedorganisasjonene i arbeidslivet. Vi er innstilt på videre drøftinger med sikte på et forpliktende samarbeid. Regjeringen har under hele dette arbeidet vært sterkt opptatt av at alle grupper i arbeidslivet skal være forpliktet til å følge de rammer som trekkes opp i drøftingene med hovedorganisasjonene.

Det ser ut til at vi har klart å mobilisere en evne til samarbeid bygget på felles ansvar og gjensidig tillit, til beste for landet. Vi er glad for det konstruktive samarbeid om inntektsoppgjøret som nå ser ut til å lykkes.

Den vilje til å ta ansvar som ikke minst ledelsen og representantskapet i LO har vist, har bidratt til stabilitet og økt tillit til landets samlede evne til å arbeide seg ut av de økonomiske problemene. Nå er det opp til de øvrige organisasjonene i arbeids- og næringslivet å gjøre sitt. Det er også nødvendig å passe på at de som får sine inntekter fastsatt utenfor tariffsystemet, ikke får være gratispassasjerer og dra fordeler av at andre viser ansvar.

Regjeringen er derfor forberedt på straks en eventuell avtale er inngått å fremme forslag for Stortinget, om det

lovgrunnlag vi vil trenge for å bygge opp om et ansvarlig inntektspolitisk samarbeid. En slik lov vil i første omgang ta form av en midlertidig inntekts- og utbyttestopp, deretter bli avløst av en lov om inntektsregulering.

Det ambisiøse opplegget overfor lønnsutviklingen vil bli fulgt opp av en aktiv prispolitikk, selv om det ikke er aktuelt med en tradisjonell prisstopp. Vi vil imidlertid forsterke innsatsen når det gjelder prisregulering og spesiell prisovervåking. Dette for å forebygge urimelige avanser og prispåslag som ikke er kostnadsbeholdt.

Vi registrerer jo at kritikken mot et fremtidsrettet samlet opplegg nå kommer fra mange hold. Men så spriker den da også i alle himmelretninger. Fra Høyres Jan P. Syse som forsøker å avfeie opplegget ved å hevde at det er et såkalt kombioppgjør - og ved å si at det er altfor dyrt og derfor økonomisk uansvarlig.

SV, som nå har valgt å snu, og som gir den stikk motsatte kritikk, at tilbudet om tiltak fra Regjeringens side er altfor magert.

VG, landets største avis, velger igår på lederplass nærmest å legge seg på SV-linjen - og antyder bl.a. at rentegarantien egentlig er uhyre spinkel. Aftenposten påpeker at rentereduksjonen bare vil dreie seg om 3.750 kr. for en enkelt familie.

Ja, drømmer man seg på ulike vis helt bort fra virkeligheten og de stramme rammer den setter, er det jo lett å komme med kritikk, men langt mer inspirerende og utfordrende å tålmodig snekre sammen et byggverk som er holdbart. Det er det Regjeringen har gjort, i nært samarbeid med partene. Det er også en slik fremgangsmåte et flertall i Stortinget har gitt uttrykk for vi bør satse på for å bringe orden i norsk økonomi.

Jeg har derfor lyst til å si med Dagbladet, i fredagens lederartikkel: "All denne skepsis til tross, alternativet til det kombioppgjør som nå kommer, ville etter alt å dømme vært mye mer skadelig.

En hemningsløs alles kamp mot alle hadde ikke gitt den moderasjon vi så sårt behøver etter at festen er over.

Derfor er de første reaksjoner fra moderasjonens hovedapostler på Stortinget, fra Høyre og Fremskrittspartiet, så underlig livsfjerne. I valget mellom et moderat oppgjør med moderat offentlig medvirkning og en lønnskamp hvor markedet

fritt skulle utfolde seg, burde det ikke være vanskelig å bestemme seg. Da er det i øyeblikket større realisme i NAF enn i høyrepartiene på Stortinget."

Ja, og jeg tror forklaringen er denne enkle: Det er større ansvar for landets samlede ressurser og økonomi i begge de to store organisasjonene i arbeidslivet enn det er i landets neststørste parti, som konsekvent har spilt på kortsiktige populiststandpunkter, helt siden regjeringsskrisen vinteren 1986. Nødvendige og ansvarlige tiltak for igjen å bringe orden i norsk økonomi, er stadig blitt møtt med betvivende opposisjonsholdninger i Høyre.

*

Det inntektspolitiske samarbeidet vil også styrke mulighetene for at det alminnelige rente-nivået synker.

Det høye rentenivået har vært ett av symptomene på at det var noe galt fatt i norsk økonomi. Det skyltes en utlånsvekst som sprengte alle grenser og som ga store underskudd i utenriksøkonomien og en svekket tillit til norsk økonomi. Dette gjorde ~~det tvingende nødvendig å holde et høyt generelt rentenivå for~~ å sikre at utlandet var villig til å låne oss det vi trengte for å dekke underskuddet i utenriksøkonomien.

Når den høye renten er et symptom på en skjev tilstand i vår økonomi, betyr det at vi ikke kan gå inn og gjøre noe med renten isolert sett. Det ville slå ut i skjevheter på et annet område. For vi kan ikke sette ned renten og tro at alt annet vil bli som før.

Men vi har valgmuligheter. Vi kan f.eks. få lavere rente hvis vi skjærer ned 7-8 milliarder på statsbudsjettet, slik det er foreslått fra enkelte hold. Men hva ville det føre til? Jo, langt mer alvorlige konsekvenser for den enkelte. Det ville ramme både sysselsetting og velferd.

Dessuten ville det være å prioritere et økt privat forbruk framfor fellesgodene - og det kan ikke være vår politikk i dagens situasjon.

Derfor sa også Arbeiderpartiets landsstyre i januar så klart fra at så lenge prisen for en lavere rente er en svekkelse av follesgodene, så er den prisen for høy.

I stedet har vi sagt at vi må søke å skjerme de som trenger det aller mest, de unge i etableringsfasen. Og det er det vil nå skal gjøre, som ett av leddene i det inntektspolitiske samarbeidet.

Vi kan bare bare få til en variabel og generell reduksjon i rente ved å arbeide oss mot en balanse i norsk økonomi. Og den jobben kan vi bare klare gjennom et samarbeid - hvor alle må bidra.

Vi vil nå dette målet hvis vi holder fast ved den linje vi har fulgt siden mai -86.

Vi valgte da å skjerme de sentrale velferdsoppgavene mot innstramminger og øke satsingen på de aller viktigste områdene. Vi valgte å stramme inn der hvor overforbruket hadde vært størst, i det private forbruket - og vi har kombinert det med viktige reformer i skattesystemet som har sikret større rettferdighet.

Det har vært ført en klar fordelingspolitikk, i samsvar med vår ideologi og våre programmer. Når det har vært mulig å få det til, bekrefter det jo også at stortingsflertallet slutter opp om andre verdier, etter at Høyre er ute av regjeringskontorene.

For det er som det sies i sluttordet i årsberetningen til dette møtet - "Det er viktig når den økonomiske veksten avtar, at vi fordeler rettferdig. Det er det bare Arbeiderpartiet som vil gjøre".

Vi har sagt hele tiden at alle vil måtte merke den økonomiske situasjonen landet står oppe i. Men vi har sagt at vi skal sørge for at de som tåler det best, skal bære de tyngste byrdene. Og det har vi holdt. Det er nettopp dette som er grunnen til at vi har arbeidet så hardt for å få flertall i Stortinget for en viss skatteøkning og samtidig en skattereform som har gitt større skatteøkning jo høyere inntekten er.

For å nevne ett eksempel: I skattepolitikken er det gjort mer på disse to årene - enn i de 17 foregående. Vi har nådd langt på et helt sentralt område, nemlig å få større rettferdighet når det gjelder rentefradragene. De som tjener mest har fått redusert verdien av sine fradrag fra 67 til 47% - mens de som tjener minst har fått noe større fordeler.

Det betyr at en med høy inntekt og 100 000 i rentefradrag i år vil betale 20 000 kroner mer av sine renter selv - enn han gjorde i 1986.

I tillegg har vi skjerpet aksjebeskatningen, redusert fradragene for privat pensjonsforsikring og endret distriktskatteloven. Alt dette betyr at større byrder er lagt på dem med høye inntekter og med de største mulighetene til å utnytte smutthull og fradragmuligheter i skatteloven.

*

Skal vi satse på fremtiden, må vi satse på fornyelse - ikke bare i det private næringsliv, men også i offentlig sektor. Det offentlige forvalter omlag halvparten av det vi skaper - og hver fjerde arbeidstaker arbeider i det offentlige. Da er det viktig hvordan offentlig sektor fungerer - ikke bare i forhold til sentrale velferdsoppgaver - men også i forhold til de muligheter næringslivet har.

Offentlig og privat sektor må spille sammen, hvis vi skal lykkes - både når det gjelder utviklingen av et framtidsrettet næringsliv - og løsningen av sentrale velferdsoppgaver.

De forsøkene vi har satt igang i helsesektoren, viser at det nytter å gå nye veier. Volda er ett av sykehusene hvor det nå foregår slik forsøksvirksomhet. Gjennom et bedre samarbeid med kommunehelsetjenesten, bedre tilpasning mellom sykehusets tilbud og befolkningens behov og program for lederutvikling, skal vi få mer igjen for ressursene som brukes. Sykehuset er gitt større frihet - og med det, større ansvar. Omleggingen, som særlig er prøvd ut ved de små sykehusene her i dette fylket, med en sterkere satsing på dagkirurgi, er også en vei vi må gå fremover. Jeg forstår at også de store sykehusene i fylket nå vil forsøke dette. Regjeringen har i årets budsjett

økt betalingssatsene for dette, nettopp for å oppmuntre til en slik linje.

Det er slike veier vi må gå for å kutte ventelistene og sikre et helsevesen som har den kapasitet og kvalitet vi ønsker.

For å sikre en mer rettferdig fordeling av helsetilbudene vil Regjeringen foreslå tiltak for å sikre distrikts-Norge bedre legedekning. Det er nå en betydelig legemangel, spesielt i Nord-Norge, mens også her på Vestlandet.

Årsaken til dette er at det de siste årene er opprettet flere legestillinger enn det utdannes leger til - og at det er mange som etablerer egen praksis i mer sentrale strøk av landet.

Den skjeve utviklingen vi har fått skyldes flere forhold, blant annet at det er opprettet en rekke nye stillinger både ved sykehusene og i kommunehelsetjenesten. Behovet for leger er blitt større, i hele landet. Men den sterkeste veksten i nye legestillinger, er skjedd i Oslo-området og i sentrale strøk på Sør- og Vestlandet. Det er også i Oslo-området vi har fått de fleste legepraksiser uten avtale med kommunen eller fylket.

Den utviklingen vi fra Arbeiderpartiets side advarte mot i forbindelse med kommunehelsesloven, særlig når det gjalt retten til refusjon fra folketrygden for leger uten driftsavtale, viser seg nå å ha vært berettiget. Dette har bidratt til en sentralisering og en svakere legedekning utenfor de sentrale strøk av landet.

Regjeringen har gjennomført flere tiltak for å motvirke denne utviklingen. Nedskrivning av studiegjeld for de som tar arbeid i Finnmark er ett av tiltakene. Fortrinnsrett for leger som har gjort en jobb i utkantstrøk til stillinger i andre deler av landet, er andre.

Vi har også foreslått å fjerne retten til refusjon fra Folketrygden for leger som ikke har driftsavtale med kommune eller fylke. Men dette er blitt nedstemt i Stortinget. Vi håper nå at utviklingen den siste tiden klart nok dokumenterer behovet for nødvendige tiltak - slik at det nå er mulig å få flertall i Stortinget.

Det Regjeringen nå foreslår er stillingsstopp for opprettelse av nye legestillinger og etablering av nye praksiser i to år. Dette skal gjelde i fylkeshelsetjenesten, kommunehelsetjenesten og bedriftshelsetjenesten.

For leger som praktiserer uten driftsavtale med kommune eller fylke, vil vi foreslå at de som etablerer en slik praksis etter en bestemt dato, ikke får tilskudd fra Folketrygden.

Sammen med det vi tidligere har gjort, regner vi med at tilgangen på leger også i distriktene vil bli bedre, slik at vi får en bedre balanse i legedekningen, landet sett under ett.

Regjeringen har både i 1987 og 1988 frosset fast størrelsen på egenandelene i helsevesenet. Dermed har den delen pasienten selv betaler direkte gått ned. Dette har vi gjort i påvente av den utredning som ble satt igang omkring egenandelsystemet, og som nå foreligger.

Vi vil nå foreta en grundig gjennomgang av systemet med utgangspunkt i innstilling fra utvalget. Siktemålet må være at systemet med egenandeler utformes slik at det både sikrer en fornuftig bruk av ressursene og skjermer de som trenger det mest, storbrukerne av helsetjenester.

Utvalgets innstilling skal nå ut til en bred høring og debatt. La oss da ikke glemme at vi alltid har hatt egenandeler i vårt helsevesen. Det er en ordning vi ikke kan forlate, både av økonomiske og andre grunner, noe også vårt landsmøte i 1985 slo fast. Men vi skal nå få den gjennomgang av systemet som ble påkrevet, etter den utvikling i egenandelsystemet som skjedde under den forrige regjering.

Utvalget har levert et nytt grunnlag for dette arbeidet. Men vi kan allerede nå si at forslagene om nye typer egenandel ved sykehusinnleggelse vil reise sterke motforestillinger, og at det ikke vil bli fulgt opp fra Regjeringens side.

Miljøpolitikken er et sentralt og viktig område for denne regjering. Samtlige departementer har nå utarbeidet forslag til oppfølging av Verdenskommisjonens anbefalinger, og en rekke tiltak er allerede gjennomført. Vi har mottatt utførlige

uttalelser fra 147 høringsinstanser som både slutter opp om rapportens mål og som foreslår konkret handling. De utfordringene vi her står overfor, er så omfattende at de ikke kan løses med en enkelt pakke av tiltak. Vi må derfor sikre at disse utfordringene bringes inn i hverdagen i norsk politikk og næringsliv.

Det vil bli fremlagt en egen stortingsmelding om oppfølgingen både i Norge og internasjonalt. I løpet av våren vil Regjeringens miljøutvalg ta for seg samferdsel, landbruk, energi og miljøteknologi i Norge. Av internasjonale saker vil utvalget behandle miljørett, styrking av miljøsidene i FNs arbeid, gjeldsanering samt styrking av fagkompetanse både i Norge og i utviklingslandene.

Vi vil drøfte forslag til teknologiutvikling og industritiltak. Her er det ikke bare problemer men også viktige sjanser for norsk næringsliv. Vi bør kunne selge miljøvennlige produkter og norsk fagekspertise på det internasjonale markedet. Regjeringen vil vurdere virkemidler for å fremme miljøvennlig teknologi både for det norske og det internasjonale markedet.

I denne forsamlingen vil jeg trekke frem ett felt som er både nasjonalt og internasjonalt. Det berører både naturforvaltning, industriutslipp og forurensninger fra landbruk, kommunal sektor og samferdsel: det er vårt ansvar for Nordsjøen.

Vi deler dette ansvaret med de andre landene som bruker havet som spiskammers, vei og avfalls plass. For å stanse den uheldige utviklingen her har vi aktivt bidratt til å få istand det internasjonale samarbeidet som ledet til Nordsjøkonferansen i november 1987. I denne konferansen ble miljøvernministrene enige om at utslippet av miljøgifter og av nitrogen og fosfor skulle reduseres med 50% innen 1995. De avtalte også at dumping av industriavfall og utslipp fra offshoreanlegg skulle reduseres, og at all brenning av industriavfall til havs skulle stoppe innen 1994. En plan for oppfølging i Norge vil bli lagt frem i løpet av våren 1988.

Fiskerinæringen er et lyspunkt i norsk næringsliv. Selv om det fortsatt finnes grupper innen næringen som har det

vanskelig, er den totalt sett en av våre vekstnæringer. Spesielt gledelig er det at dette gjelder både havbrukssektoren og tradisjonelt fiske. Med en eksportverdi i 1987 på over 10 milliarder kroner er denne næringen blitt av vesentlig samfunnsøkonomisk betydning, i tillegg til den store betydning den alltid har hatt for bo- og sysselsettingen langs vår langstrakte kyst.

*

Så til et område jeg vet dere er spesielt opptatt av - den videre utvikling av oljevirksomheten.

Spørsmålet om oljeleting utenfor Møre-kysten er under vurdering i Regjeringen. Jeg vil kort minne om det som har skjedd:

I 1986 ble det utlyst tre blokker i området Møre I, helt sør på Mørekysten. De tre blokkene var ikke de mest interessante, men av miljø- og fiskerimessige grunner var det ikke aktuelt å utlyse andre blokker på det tidspunktet. Fra oljeselskapene var det ingen respons for de tre blokkene som de kunne søke på.

Det ble samtidig utlyst tre blokker på Møre Sør. En av dem (6201/11) ble tildelt med Statoil som operatør. Her er det funnet olje og gass, men slik det i dag vurderes, er funnet neppe drivverdig. Det er likevel mulig at det er ytterligere reserver i blokken. Selskapene tar derfor sikte på å bore en brønn til mot slutten av dette året.

Regjeringen har arbeidet videre med spørsmålet om utlysning av de blokkene på Møre I som er de mest interessante. Det dreier seg i denne omgang om seks blokker, hvor det er foretatt en omfattende innsamling av data for å få en best mulig oversikt over alle viktige forhold.

Regjeringen legger stor vekt på at deler av dette området er fiskeri- og miljømessig sårbar. Det er avsatt midler for å få gjennomført de nødvendige konsekvensutredningene før tildeling finner sted. Det kan også bli aktuelt med spesielle tiltak i boreperiodene for å ivareta fiskeri- og miljømessige forhold best mulig.

Men det vil altså være mulig å ta med blokker på Møre I når vi til sommeren inviterer oljeselskapene til å søke nye konsesjoner.

Det er viktig å få gjennomført kartleggingen av mulige olje- og gassressurser på Møre I i nær fremtid, slik at vi kan se dem i sammenheng med utbyggingene på Haltenbanken.

Vi forstår selvfølgelig den skuffelse som spesielt Alesund må ha opplevd, etter at Regjeringen fattet sin beslutning om lokaliseringen av driftsorganisasjonen for Snorre.

En regjering står overfor den utfordring å måtte veie mellom mange og motstridende hensyn, og de har det vært mange av i denne saken

Snorre-utbyggingen innebærer store teknologiske utfordringer. Saga er et relativt lite oljeselskap som står foran sin første driftsoppgave, og er sterkt avhengig av en nær støtte fra det etablerte oljemiljø og rikelig tilgang på erfarent driftspersonell.

Snorre er også et oljefelt med forholdsvis lav og usikker lønnsomhet. Når Regjeringen likevel har gått inn for at Snorre skal få plass før andre felt i køen er det nettopp fordi vi legger vekt på den betydning prosjektet kan få for Saga. Men de andre hensynene tilsier at vi må være forsiktig med å pålegge Saga løsninger som innebærer tilleggskostnader og nye usikkerhetsmomenter.

Med den utvikling vi nå ser på norsk sokkel hvor virksomheten forflytter seg gradvis nordover, vil Møre og Romsdal etterhvert få omfattende oppgaver. Kristiansund har allerede et basemiljø og er tiltenkt både base og driftsfunksjoner når felt på Haltenbanken kommer i drift. Med det maritime miljø som alltid har preget næringslivet her i Møre og Romsdal tror jeg bedrifter både i Alesund og i fylket for øvrig vil ha gode muligheter til å få sin del av leveransene til utbygging og drift av felt på sokkelen.

For Regjeringen er det viktig å se lokaliseringsspørsmål i en samlet oljepolitisk sammenheng. Hensynet til oljeselska-

penes ønsker og vurderinger må veies opp mot distriktspolitiske og andre samfunnsøkonomiske ønsker.

Som dere er kjent med, har Regjeringen funnet det nødvendig å utsette i inntil ett år beslutningen om innfasing av de feltene på Haltenbanken som er erklært drivverdige, Draugen og Heidrun.

Utbyggingene på Haltenbanken er avhengig av at det finnes ansetningsmuligheter for gassen, og det arbeides nå meget aktivt med spørsmålene om gasskraftverk i Norge og med mulighetene for gasseksport.

Vurderingene av den innenlandske kraftbalansen i 1990-årene vil være utgangspunktet for avgjørelsene om gasskraftverk. Det er meget mulig at det viser seg ikke å være behov for gasskraftverk før 1995. Vi vil da kunne vurdere gasskraft basert på Haltenbanken-gass som alternativ til gasskraft fra Nordsjø-gass.

Det gjenstår altså å få avklart viktige spørsmål før vi kan ta stilling til innfasing av gasskraftverk i vår energiforsyning, lokalisering av slike verk og hvilke felt som skal levere gassen.

Operatørselskapene på Haltenbanken har vurdert samordnings- og transportalternativene i området, og la frem sine rapporter høsten 1987. Studiene omfatter bl.a. mulighetene for ilandføring av olje og gass til Midt-Norge.

Når det gjelder ilandføring av olje står vi overfor to ulike alternativer; enten lasting av olje ombord i båter til havs og videretransport til markedet. Eller ilandføring via et rørsystem til en terminal på land og lasting ombord i båter der. Det er fortsatt uavklart hvilke av de to alternativene som er best for områdeutviklingen på Haltenbanken sett under ett.

Forutsatt at oljen skal ilandføres i et rørsystem er det etter operatørgruppens oppfatning 3 steder som er spesielt egnede, deriblant Vågøya i Fræna kommune.

For gass er det vurdert fem ilandføringssteder, blant dem Storvik i Fræna kommune.

Det er under høringene av konsekvensanalysene for transport-systemene kommet frem innsigelser mot enkelte av de ilandførings-

stedene som er foreslått. For å få en best mulig utredning av bl.a. miljøkonsekvensene vil Regjeringen vurdere å konsentrere det videre arbeid om færre alternativer.

Operatørgruppens studier belyser en rekke viktige spørsmål med hensyn til en effektiv utnyttelse av ressursene på Haltenbanken. Spesielt gjelder dette ilandføring av petroleum og utdragsmulighet til samordnede feltene til havs. Det er imidlertid flere spørsmål som ikke er tilstrekkelig utredet. Det er viktig å være klar over hvilke betydelige økonomiske muligheter som ligger i reservene på Haltenbanken. Forhastede løsninger vil kunne medføre betydelige tap av inntekter og tapte ringvirkninger for de nærliggende regioner.

Haltenbanken er en ung petroleumsprovins, og det gjenstår atskillig kartleggingsarbeid. Vi må finne frem til løsninger som på lang sikt viser seg å være de beste. På Haltenbanken har vi ganske andre muligheter for samordnede feltutbygginger enn vi hadde i Nordsjøen. Det vi kan si med sikkerhet i dag er at Haltenbanken blir det nye området for feltutbygginger og olje- og gassproduksjon på norsk kontinentalsokkel.

Fram mot 1989

Samtidig som vi står midt oppe i den krevende og viktige oppgaven med å rydde opp i norsk økonomi, vil arbeidet i partiet fram mot 1989 også preges av forberedelsene til landsmøtet og våre politiske programmer for 1990-årene. Frihetsdebatten har allerede gitt viktige impulser både til dette arbeidet og til den fornyelse som er nødvendig for å komme ut av den økonomiske krisen.

Jeg ser i fylkespartiets arbeidsplan for 1988 at det er lagt planer for å trappe opp aktiviteten på alle nivåer, i tråd med intensjonene i Åpent Parti. Det er en viktig del av den jobben vi står foran. Gjennom Frihetsdebatten og Åpent Parti skal vi også nå ut til nye grupper, fange opp deres synspunkter, drømmer og visjoner. Bare slik kan vi forme en politikk som et flertall kan identifisere seg med, og slutte opp om i 1989.

Ved den korsveien vil det samtidig være de resultater vi kan vise til i norsk økonomi som blir avgjørende for den tillit vi vil få.

Derfor må vi greie den oppgaven, samtidig som vi viser vei fremover.

Vi står midt oppe i store endringer i vårt samfunn, som må få betydning for vår politikk fremover. Rapporten "Scenarioer 2000" illustrerer at det kan trekkes opp ganske dystre perspektiver for vårt samfunn ved århundreskiftet. Men vår oppgave er ikke bare å beskrive hva som kan skje. Vårt oppgave er også å forme en politikk for hva som bør skje, for et samfunn slik vi vil ha det.

En viktig bærebjelke fra arbeidsprogrammet for inneværende periode - "Ny vekst for Norge" - er i virkeligheten svært så aktuell. Vårt næringsliv er i dag i for stor grad rettet inn mot produkter som lages billigere andre steder. Vi må satse sterkere på produkter det er voksende behov for, Vi må greie denne omstillingen, hvis vi skal kunne skape de verdier vi trenger for å sikre sysselsetting og velferd.

Dette stiller også krav til utdanning, fra grunnskole til universitet - og til voksenopplæring og etterutdanning. Livslang læring må igjen på dagsorden.

Kvinnenes inngang i yrkeslivet gir fortsatt sterke forandringer, når det gjelder økt deltakelse og likestilling i form av yrkesvalg og karrieremuligheter. Denne utviklingen vil forsterkes og skape større behov for omsorgstilbud utenfor hjem og familie - både for barn og eldre.

Kvinnenes inntog på arbeidsmarkedet gjennom 70-årene og endringen i befolkningssammensetningen understreker behovet for en politikk for 90-årene som styrker solidariteten mellom grupper og enkeltmennesker.

I 1999 vil det være 600 000 eldre over 67 år, 50% flere enn i 1970. Det bærer bud om store oppgaver i tilbudene til barna, i eldreomsorgen og utviklingen av helsetilbudene.

Det vil også være behov for nye permisjonsordninger og større mulighet for å tilpasse både arbeidstid og åpningstid til den yrkesaktive småbarnsfamiliens behov.

På samme måte vil skolen, skoledagen og aktivitetene knyttet til skolemiljøene måtte avspeile et annet samfunn enn det dagens skole gjør. For den er fortsatt basert på det samfunn der mamma var hjemme og kunne senda barna på skolen til forskjellige tider hver dag - og ta dem imot igjen etter en kort skoledag.

Disse forandringene gir oss nye perspektiver i distriktpolitikken. Kravene til bredde i tjenestetilbudene er blitt større - og vi må sikre arbeidstilbud også til kvinnene - hvis vi skal lykkes med å skape ny optimisme og ny vekst i distriktene. Folk flytter ikke først og fremst fra noe, men til noe, til bedre arbeidsmuligheter, bedre servicemuligheter, rikere kulturtilbud.

Selv om vi målretter, effektiviserer og øker virkemidlene, er det ikke realistisk å tro at vi vil kunne yte den bredde i tjenestetilbudene somer nødvendig på alle steder. Derfor må vi også reise spørsmålet om ikke innsatsen må konsentreres mer enn i dag, slik at vi kan utvikle levedyktige sentra som kan gi folk et tilbud som de i dag må søke til de store sentra for å få.

Disse perspektivene må inn i debatten om fremtidsløsningene, ikke minst i den lokale debatten. Regjeringen har økt innsatsen i distriktpolitikken og bremsset veksten i de sentrale strøk. Vi har lagt om støtteordningene og ønsker å gi et større ansvar til de lokale myndigheter, større mulighet til å se ulike støtteordninger i sammenheng, og rette innsatsen mer mot distriktet, enn mot enkelt næringer.

De svar vi gir er også samtidig nødvendige deler av en reformpolitikk som peker ut av den aktuelle krisen. For de aktuelle problemene er ikke bare en kortvarig skjærsild som fører oss tilbake til de lykkelige 60-årene, som mange knytter så nostalgiske minner til.

Det går ingen vei tilbake til det som var - det går bare en vei fremover mot noe nytt. Og den veien blir preget av omstilling, fornyelse og krav til politisk innsats.

Hva var det forresten vi lykkes så godt med tidligere - og som vi av og til ønsker oss tilbake til? Var ikke den en

utvikling som sikret oss nye muligheter, økt livskvalitet og større frihet ? Det er det som også må være målet fremover, som kjernen i en sosialdemokratisk politikk for 90-årenes Norge.

Da må vi erkjenne at oppgavene er andre. Folks hverdagsproblemer er annerledes. De krav vi stiller til livsstandard er annerledes. Derfor må også våre løsninger bli annerledes, hvis vi skal nå våre mål.

Arbeiderpartiets styrke har vært den nære kontakt vi har hatt med brede folkegrupper. Det har gjort Arbeiderpartiet til et redskap for en bedre hverdag for folk flest. Vi tar mål av oss til å være den dominerende kraft i omforming av samfunnet også de neste årtier. Da må vi bevare den nære kontakt vi har hatt med folks hverdagsproblemer.

I Åpent Parti reiser vi disse utfordringene, som henger så nøye sammen med våre politiske oppgaver fremover. Arbeiderpartiet skal også i fremtiden være det viktigste redskap for vanlige mennesker i vårt land for å øve politisk innflytelse over sin egen hverdag og fremtid.

Når vi nylig valgte å sende ut et eget rådslag til partiorganisasjonene om fjernsynspolitikken, var det uttrykk for et helt konkret behov for å søke debatt og råd i en vanskelig avveining, om spørsmål som angår den enkeltes hverdag.

Den teknologiske utvikling har gitt oss nye utfordringer, bl.a. fra satelittsendinger med reklame. Vi må stille oss spørsmålet om vi kan styrke vårt nasjonale TV-tilbud, slik vi har satt oss som mål i vårt program, samtidig som vi opprettholder vårt standpunkt om at NRKs TV-tilbud skal være reklamefritt. Risikerer vi ikke, i så fall, at kommersielle tilbud nå vil stikke av gårde med reklameinntekter, som vi tross alt ville vært bedre tjent med kunne gå til et bedre formål, ved å knyttes an til NRK ?

Vi er inne i en positive muligheters tid når det gjelder avspenning og avtaler mellom øst og vest, men det internasjonale bildet er samtidig preget av dype tragedier, som de vi ser daglig avspeile seg gjennom reportasjene fra de okkuperte områdene på Vestbredden og i Gaza, og gjennom den ytterligere tilstramming i Sør-Afrika.

Regjeringen beklager sterkt Israels politikk og de klare brudd på konvensjoner og menneskerettigheter som vi nvlid har påtalt i FNs menneskerettighetskommisjon i Geneve. Igjen må vi minne om at en fredsløsning bare kan ta utgangspunkt i prinsippene i FN-pakten og i Sikkerhetsrådets resolusjoner, noe som må innebære israelsk tilbaketrekking fra okkuperte områder.

Jeg nærmer meg avslutningen, men først en liten visitt til problemer omkring oss, som opptar og opprører oss.

Avslutning

Til slutt: Vi har alle en jobb å gjøre. Det er bare samhold som gir politikken styrke. For Arbeiderpartiet er det et dårlig alternativ å gi Høyre og Fremskrittspartiet større innflytelse i den norske samfunn.

Vi må aldri oppgi det kravet til vår politikk at den skal kunne gjennomføres. Det er ikke vår tradisjon å velge å prate oss vekk fra virkeligheten. Vår oppgave er å påvirke samfunnsutviklingen i tråd med våre verdier. Vi skal bringe landet ut av en økonomisk krise - samtidig som vi skal utforme en politikk for 90-åras Norge.

Den jobben er ikke noe ork, men en utfordring. En utfordring til oss alle, på vegne av vårt parti og de verdier og mål vi står for og kjemper for!